

Archeologisch onderzoek locatie Terreininrichting Henschotermeer te Woudenberg

Bureauonderzoek

GRA-rapport 2021.28

Colofon	
Titel	Archeologisch onderzoek locatie Terreininrichting Henschotermeer te Woudenberg
	Bureauonderzoek
Projectcode	P01998
Versie	C1
Datum	04-06-2021
Auteur	J. Bex (Senior KNA Archeoloog)
Opdrachtgever	TBVA Vastgoedadvies Plantageweg 3 3833 AZ Leusden 033 – 258 44 27 info@tbva.nl
Uitvoerder	
	Greenhouse Advies bv Huismanstraat 6 6851 GT Huissen
Telefoon	026 2020606
Email	archeologie@greenhouse-advies.nl
Website	www.greenhouse-advies.nl
Projectgegevens	
ISSN	2468-8258
Zaak-ID	5078177100
Bevoegd gezag	Gemeente Woudenberg adviseur bevoegd gezag: Omgevingsdienst regio Utrecht (ODRU)
Rapport beoordeeld door BG	nog niet
Beheer en plaats documentatie (gedurende onderzoek)	Greenhouse Advies bv Huismanstraat 6 6851 GT Huissen
Onderzoekslocatie	
Toponiem	YMCA Henschotermeer / vml Camping Den Treek
Plaats	Woudenberg
Gemeente	Woudenberg
Kadastrale aanduiding	Woudenberg F 753
Centrumcoördinaten	X = 153.350 / Y = 454.865
Oppervlakte	perceelgrootte ca. 13.5 ha (ingreep aanzienlijk minder)
Controle	J. Bex (Senior KNA Archeoloog)
Paraaf goedkeuring	
	

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Doelstelling en onderzoeksvragen	4
1.3	Werkwijze en leeswijzer.....	5
2	Beschrijving plangebied.....	6
2.1	Huidige en toekomstige situatie plangebied	6
2.1.1	Kabels en Leidingen	7
3	Landschap	8
3.1	Geologie.....	8
3.2	Geomorfologie en Actueel Hoogtebestand Nederland.....	9
3.3	Bodem.....	10
4	Archeologie en historie	11
4.1	Bekende archeologische gegevens.....	11
4.1.1	Archeologiebeleid	11
4.1.2	Archeologische vondstlocaties	13
4.1.3	Onderzoeksmeldingen.....	14
4.2	Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht (CHAT).....	14
4.3	Cultuurhistorie en historisch-geografie	15
4.4	Archeologische verwachting	17
5	Evaluatie en advies.....	19
5.1	Beantwoording onderzoeksvragen	19
5.2	Advies	19
	Literatuur en bronnen	21
	Literatuur.....	21
	Databases, kaartmateriaal en websites.....	21

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht archeologische perioden

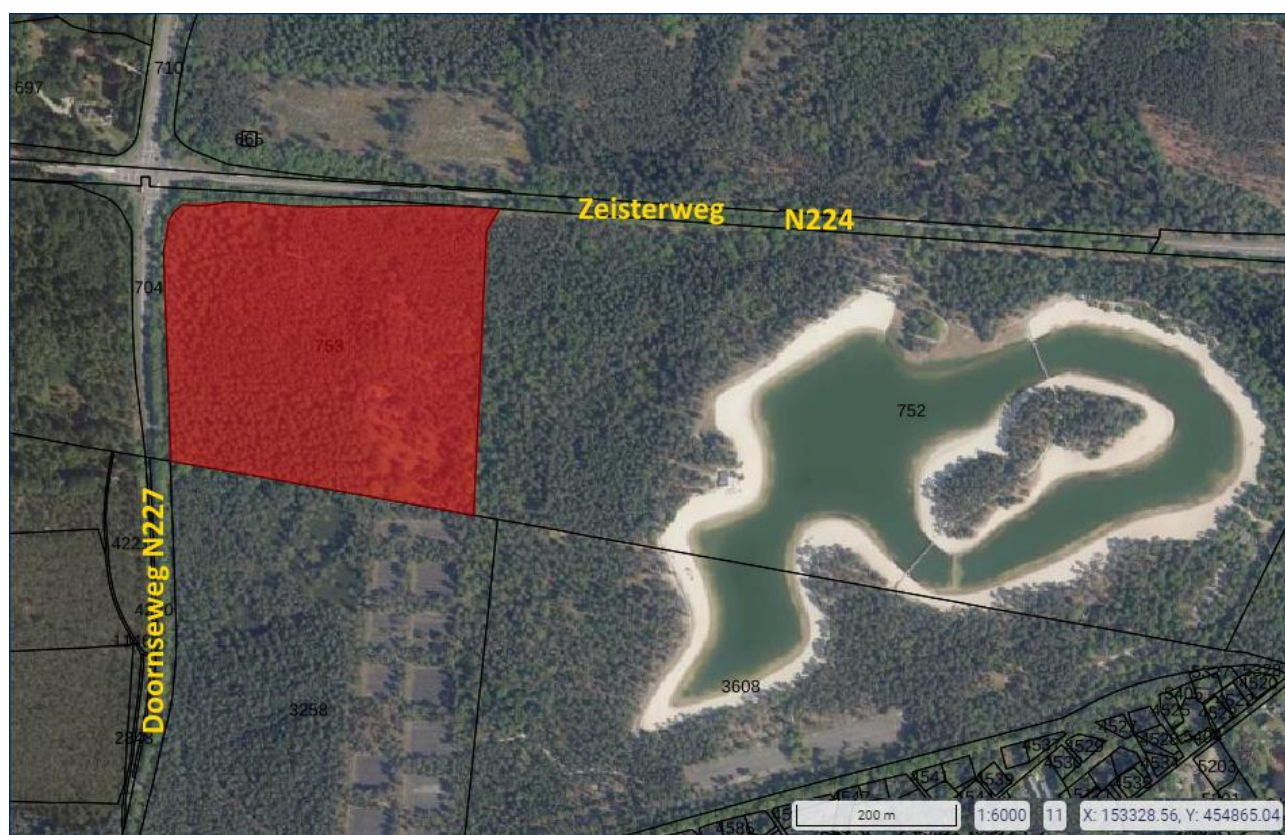
Bijlage 2: Ontwerptekeningen

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In opdracht van TBVA Vastgoedadvies is door Greenhouse Advies voorliggend bureauonderzoek opgesteld voor het plangebied Terreininrichting Henschotermeer. Aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen herontwikkeling van een deel van het terrein van het recreatiegebied Henschotermeer. In de noordwestelijk hoek daarvan is een kampeer- en activiteitenterrein beoogd voor de YMCA. Er zal onder meer een hoofdgebouw (met onderkeldering), een tiental kampeerzones en verschillende sportvelden komen. Ook zal de ontsluitingsroute vanaf de Zeisterweg (N224) worden aangepast, waarbij de nodige parkeerplekken daarlangs worden gerealiseerd en de benodigde infrastructuur (bijvoorbeeld het riool) wordt aangelegd.

Bij de daarmee gepaard gaande bodemingrepen kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden worden verstoord of vernietigd. Conform het beleid van de gemeente Woudenberg dient hiertoe archeologisch onderzoek plaats te vinden (zie § 4.1.1). Het plangebied is weergegeven op Afbeelding 1.1. Onderhavig bureauonderzoek heeft betrekking op dit gebied en de directe omgeving.

Afbeelding 1.1: Luchtfoto van het kadastrale perceel (in rood) te Woudenberg waarbinnen het plangebied ligt (bron: PDOK).

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over de bekende of verwachte archeologische resten, binnen een omschreven gebied, om daarmee tot een gespecificeerde archeologische verwachting te komen. Op basis daarvan kan door de bevoegde overheid een beslissing genomen worden ten aanzien van eventuele vervolgstappen. Dit kan zijn; (gedeeltelijke) vrijgave of vervolgonderzoek.

Om deze doelstelling te realiseren, wordt antwoord gezocht op de volgende algemene onderzoeksvragen:

- 1 Wat is de natuurlijke bodemopbouw van het plangebied?
- 2 Welke natuurlijke formatieprocessen hebben een rol gespeeld in het plangebied?
- 3 Wat is het historisch landgebruik van het plangebied geweest?

- 4 *Welke culturele formatieprocessen hebben een rol gespeeld in het plangebied?*
- 5 *Is binnen het plangebied sprake van verstoringen, zo ja, wat is de aard en omvang hiervan?*
- 6 *Welke gegevens met betrekking tot archeologische waarden zijn binnen het plangebied bekend?*
- 7 *Wat is de (gespecificeerde) archeologische verwachting voor het plangebied?*

1.3 Werkwijze en leeswijzer

Het archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.1¹ met in achtneming van het gemeentelijk archeologiebeleid. Er is informatie verzameld over het onderzoeksgebied en het specifieke plangebied met betrekking tot geologie, bodem, bodemverstoringen, archeologie, cultuur- en bouwhistorie.

Het rapport is opgebouwd uit de hieronder genoemde hoofdstukken:

- Hoofdstuk 2: Beschrijving plangebied
- Hoofdstuk 3: Landschap
- Hoofdstuk 4: Archeologie en historie
- Hoofdstuk 5: Evaluatie en advies

Voor de in dit rapport gebruikte archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar Bijlage 1. Alle kaarten in de rapportage zijn noordgericht tenzij anders aangegeven.

¹ SIKB 2018

2 Beschrijving plangebied

2.1 Huidige en toekomstige situatie plangebied

Het plangebied maakt deel uit van het grotendeels beboste recreatiegebied van het Henschotermeer. Het ligt in de noordwestelijke hoek daarvan en wordt begrensd door de Zeisterweg (N224) in het noorden en de Doornseweg (N227) in het westen. Op korte afstand ten oosten ligt de bekende waterplas.

Binnen het terrein staan een tweetal gebouwtjes en verschillende hekwerken die moeten wijken voor het plan. Ook zullen er bomen worden gekapt. Ten behoeve van de realisatie van de voorgenomen ontwikkeling kunnen de volgende bodemingrepen mogelijk (onevenredig) verstorend zijn voor het bodemarchief (indien aanwezig): de bouw van een hoofdgebouw met onderkeldering (ca. 430 m²) en recreatieplein (ca. 350 m²), het ontgraven van een wegcunet voor de rijbaan naar de N224 (6,5 m breed), de aanleg van parkeerplaatsen, paden en de benodigde infrastructuur als riool, elektra, verlichting en water, de plaatsing van vuilcontainers, een tiental kampeerplekken worden voorzien van verharding voor een tent of bungalow, ook worden er volgens het ontwerpplan een drietal voetbalveldjes (kunstgras) en een drietal volleybalveldjes aangelegd. De plaatsing van bijvoorbeeld speeltoestellen, afvalbakken en bankjes zullen naar verwachting slechts een beperkte bodemverstoring veroorzaken. De voorgenoemde ruimtelijke ontwikkeling zal niet het gehele kadastrale perceel (ca. 13,5 ha) beslaan maar zich concentreren in de zuidoostelijke hoek en oostelijke rand, zie onderstaande afbeelding en de bijlagen. Binnen de navolgende afbeeldingen zal als plangebied een gedeelte van het kadastrale perceel als begrenzing van het plangebied worden aangehouden waarbinnen de onderstaande en beoogde ontwikkeling ruimschoots valt.

Afbeelding 2.1: Schetsontwerp, in de bijlagen is deze kaart in groter formaat opgenomen.

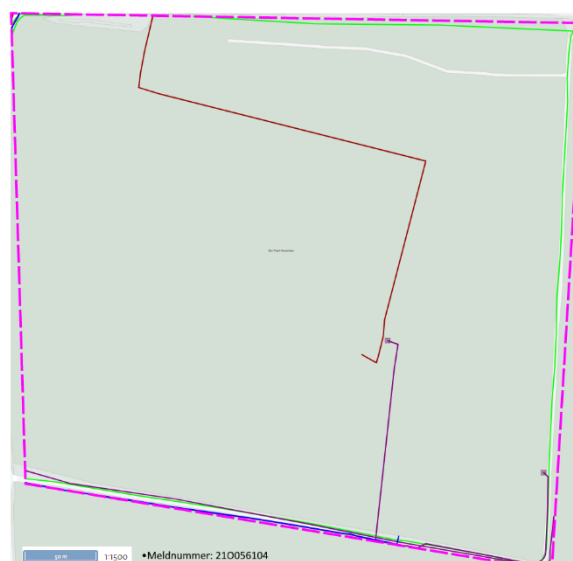
Bron: TBVA vastgoed advies.

Afbeelding 2.2: Ontwerp gevels hoofdgebouw, onder is zicht op de kelder met recreatieplein. Bron: Buro Noord

2.1.1 Kabels en Leidingen

Binnen het plangebied bevinden zich conform de KLIC-melding (d.d. 2 juni 2021) enkele kabels en leidingen binnen het plangebied. Deze liggen met name ter hoogte van de paden. In verhouding met de grootte van het plangebied hebben deze kabels en leidingen geen grote invloed op de algemene archeologische verwachting. Lokaal kunnen deze kabels en leidingen echter wel aanzienlijke schade hebben veroorzaakt aan eventuele archeologische waarden (objecten of structuren).

Afbeelding 2.3: Kabels en leidingen in het plangebied.
(Bron: mijn.kadaster.nl)

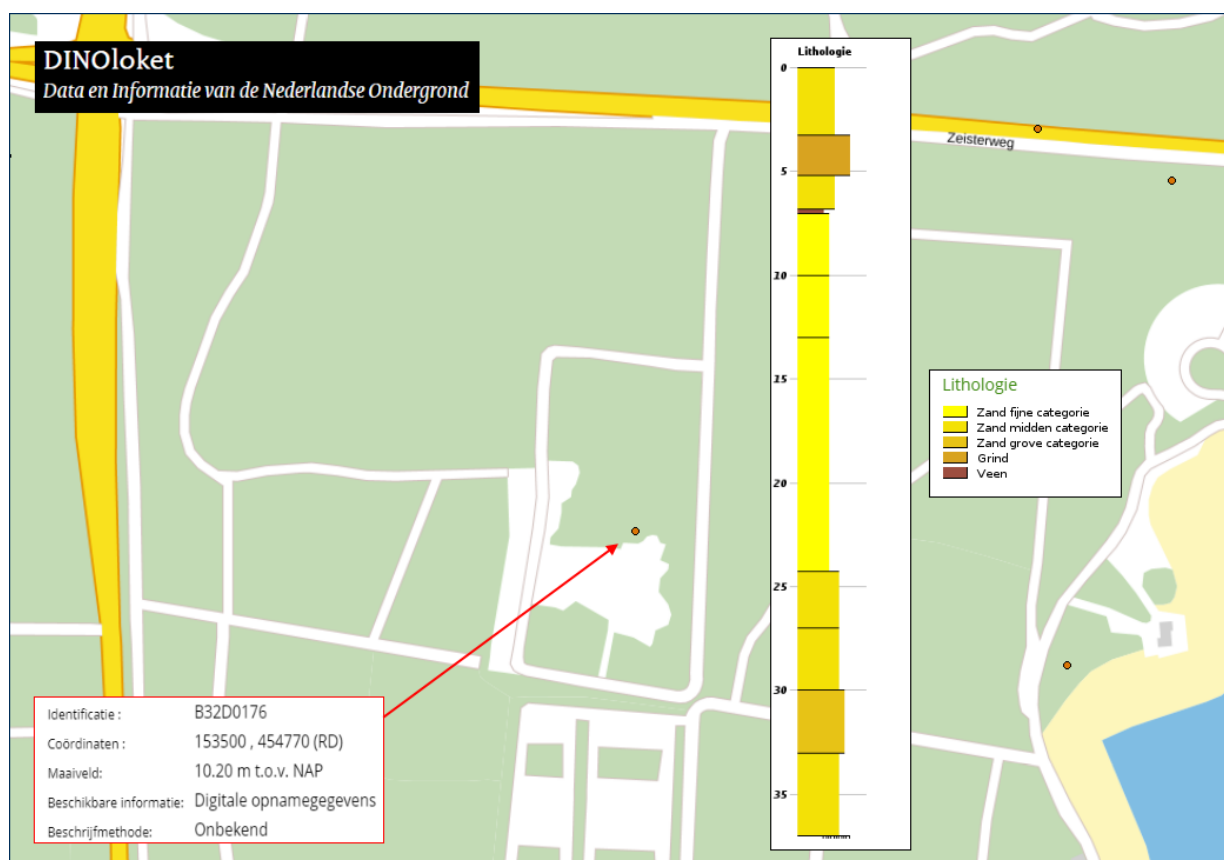
3 Landschap

Het landschap heeft in het verleden een sterke rol gespeeld in het nederzettingspatroon en de mogelijkheden tot bepaalde activiteiten van de mens. Bij onderzoek naar de mogelijkheid van archeologische sporen in een bepaald gebied is het van belang om te achterhalen hoe het landschap er in het verleden kan hebben uit gezien.

3.1 Geologie

De basis van de afzettingen in het onderzoeksgebied wordt gevormd door materiaal dat is afgezet in de voorlaatste ijstijd (Saalien). In deze koude periode is in dit gebied door het vanuit het noorden komende landijs een stuwwal gevormd in de hier voorkomende oude rivierafzettingen van de Rijn en Maas. Het plangebied is gelegen op de (binnen-) flank van zo'n stuwwal. In de navolgende warme periode (Eemien) en vervolgens de laatste ijstijd (Weichselien) is deze stuwwal weer deels geërodeerd. Tijdens de laatste (periode van de laatste) ijstijd werden binnen het onderzoeksgebied zogenoemde gordeldekzanden afgezet langs de randen van de stuwwallen. In de vlakten konden zich zogenoemde dekzandruggen vormen. Gedurende het opvolgende en relatief warme Holoceen (de huidige periode) vormde zich binnen de relatief lagere zandgronden aan de noordzijde van deze stuwwallen door de stagnatie van water op keileem- of kleilagen dikwijls veen. Op de relatief hogere en drogere gronden van de stuwwallen, de flanken daarvan of de dekzandruggen vormden zich zogenoemde podzolbodems. Deze hogere zandgronden waren vanaf de prehistorie geschikt voor bewoning en bevatten (nog) geregeld sporen van menselijke activiteiten.

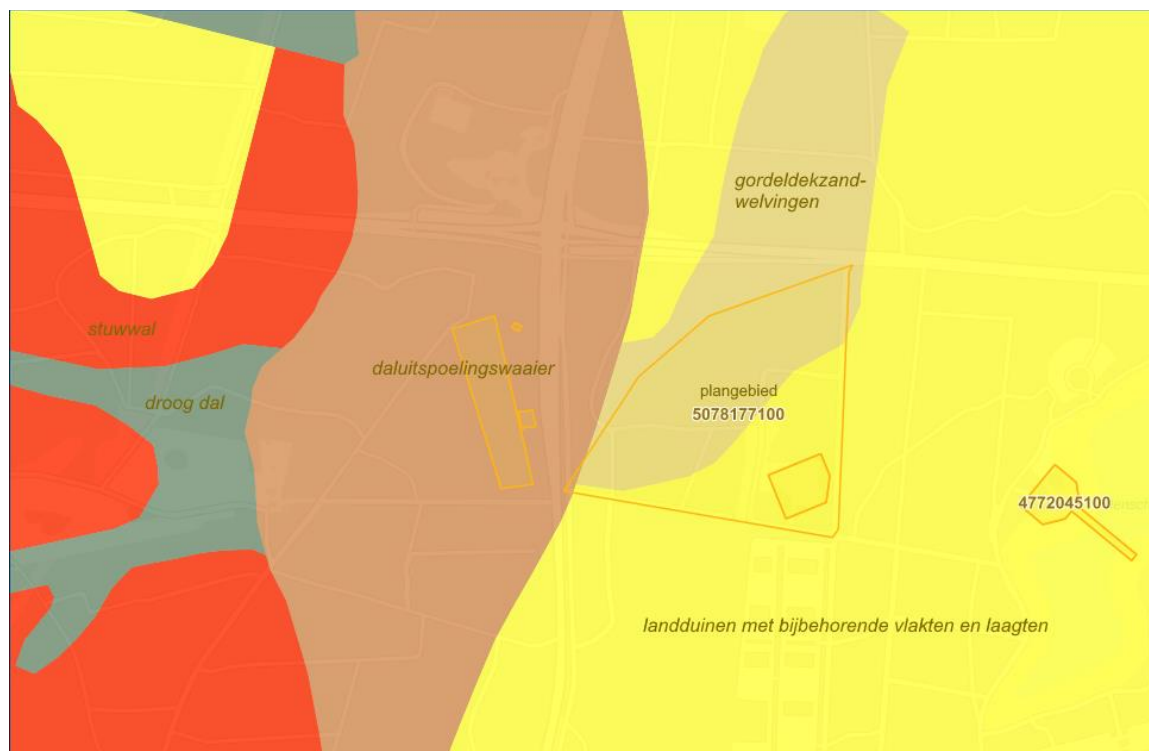
Raadpleging van het DINOluket toont binnen het plangebied een boring van 37 m diepte (B32D0176), zie afbeelding 3.1. Ongeveer de eerste drie meter van het boormonsterprofiel bestaat hier uit matig fijn zand gevolgd door een twee meter dikke zandige en siltige grindlaag (vermoedelijk keileem). Op een diepte van bijna 7 m werd een dunne veenlaag aangeboord. Op een diepte van ongeveer 25 meter gaat het fijne zand over in meer grove en grindrijke zanden.

Afbeelding 3.1: Boormonsterprofiel uit DINOluket ter hoogte van het plangebied.

3.2 Geomorfologie en Actueel Hoogtebestand Nederland

De Geomorfologische kaart² geeft de mate van reliëf en de vormen aan die in het landschap te onderscheiden zijn (zie afbeelding 3.2). Het plangebied ligt volgens deze kaart deels in een zone van landduinen met bijbehorende vlakten en laagten (code: L54) en deels in een zone met gordeldekzandwelingen (code: L52). Direct ten westen ligt een zone van een daluitspoelingswaaier (code: G21); sedimenten die van de hogere stuwwal en de droge dalen zijn afgespoeld.

Afbeelding 3.2: Uitsnede geomorfologische kaart (bron: Alterra 2017).

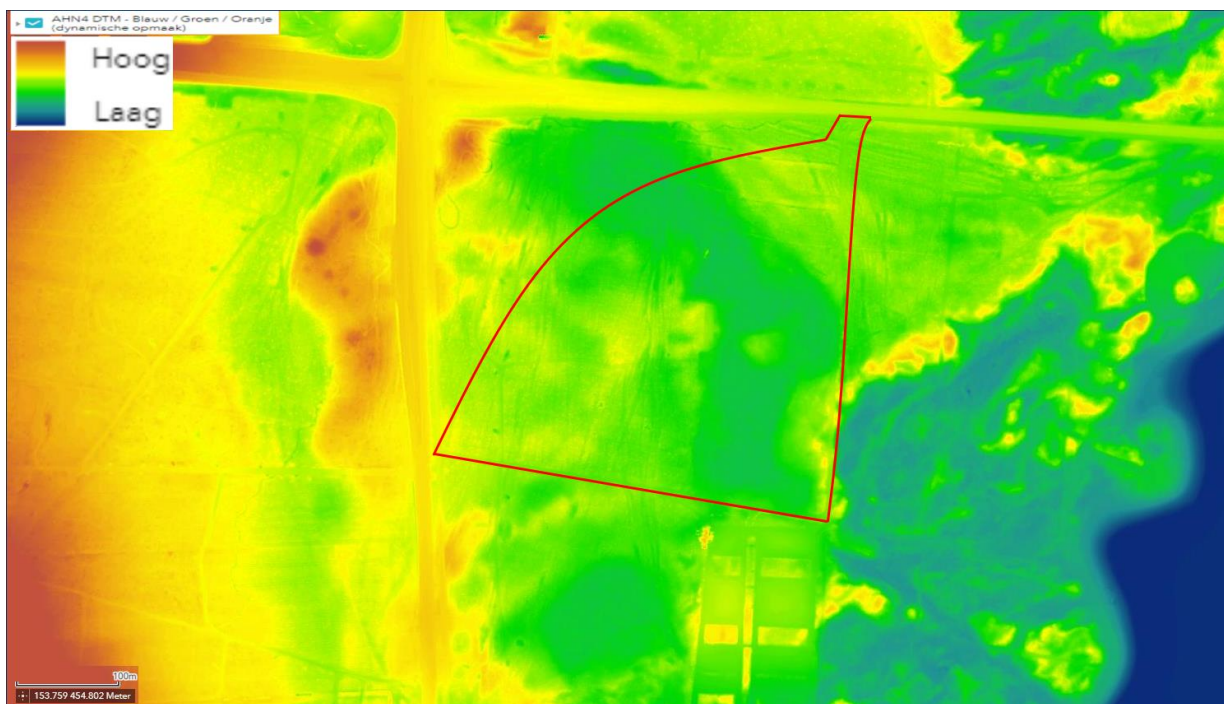
Het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is een landsdekkend digitaal bestand in de vorm van een driedimensionaal grid met een hoge nauwkeurigheid, waarmee de maaiveldhoogte van Nederland in kaart is gebracht.³

Op basis van het AHN4 (zie afbeelding 3.3) is te zien dat in het plangebied op een hoogte ligt van tussen de +8 tot +11 m NAP. In de noordwestelijke hoek van het kadastrale perceel ligt een duidelijke bult of verhoging (ca. +13,5 m NAP). Onduidelijk is of dit een natuurlijke hoogte is (een dekzandrug) of van antropogene aard (grafheuvel of woongrond dan wel een zandhoop afkomstig van bijvoorbeeld de aanleg van het grote kruispunt dat daar ligt). Aangezien ten westen en ten noorden van deze bult ook verhogingen voorkomen, zou het wellicht kunnen wijzen op een dekzandrug. Opmerkelijk in vergelijking met de geomorfologische kaart is dat hier weliswaar gordeldekzandwelingen zouden moeten liggen maar die zone lijkt niet overeen te komen met het kaartbeeld van het AHN waarop (zelfs) in een andere oriëntatie een laagte voorkomt (vergelijk afbeelding 3.1 met 3.2).

Bij het inzoomen van het kaartbeeld zijn vele sporen in het microreliëf te zien. Vermoedelijk betreft het hier bandensporen van de bosbouw / landschapsbeheer en wellicht recreatie (mountainbiken, crossen, ruitersporen en wandelpaden) maar mogelijk ook karresporen (archeologische sporen) in de noordoostelijke hoek en buiten het plangebied. Dat kan een oud tracé zijn van de huidige Zeisterweg.

² Alterra 2017

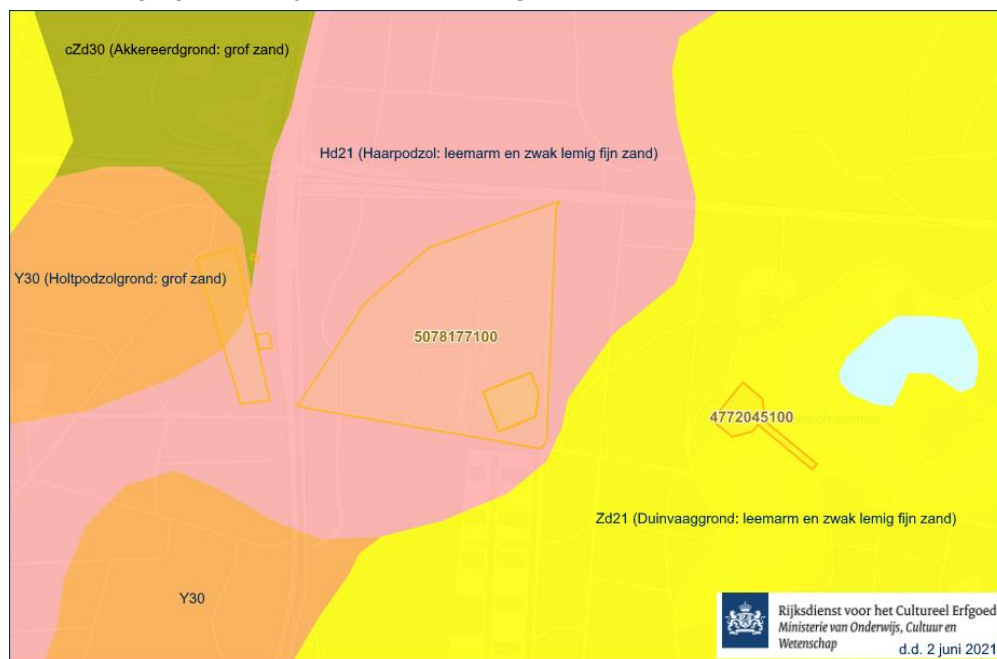
³ Geraadpleegd via <http://www.ahn.nl>

Afbeelding 3.3: Uitsnede AHN4 van het plangebied (rood kader) en omgeving. (bron: AHN-viewer)

3.3 Bodem

De bodem in het plangebied wordt op de Bodemkaart⁴ getypeerd als Haarpodzolgrond bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (type Hd21) (zie afbeelding 3.4). Het betreft hier bodemvorming onder een vegetatiedek op relatief droge gronden. Ten oosten komen Duinvaaggronden voor, hierin komt geen bodemvorming (meer) voor. Dit zijn vaak de zandverstuivingen (stuifduinen) uit meer recente tijden en veelal door menselijk ingrijpen veroorzaakt. Ten westen komen Holtpodzolgronden en Akkereerdgronden voor bestaande uit grof zand. Dit grove zand duidt op de stuwwalafzettingen (oude rivierafzettingen). Het fijne zand binnen het plangebied en ten oosten daarvan is hoofdzakelijk afgezet door de wind (dekzanden en stuifduinen). Het plangebied bevindt zich in een zone met grondwatertrap VIII. De gemiddelde hoogste grondwaterstand ligt hier op meer dan 140 cm -mv. De conserveringscondities voor organische resten in de relatief droge gronden zijn naar verwachting dus slecht.

Afbeelding 3.4: Uitsnede Bodemkaart ter hoogte van het plangebied (bron: Alterra 2014).

⁴ Alterra 2014

4 Archeologie en historie

4.1 Bekende archeologische gegevens

Op basis van onder andere de ontstaansgeschiedenis van het landschap, de bodemopbouw en bekende archeologische waarden kan voor plangebieden een lage, middelhoge, hoge of zeer hoge archeologische verwachting worden bepaald, of, indien waarden zijn vastgesteld, een toekenning van een lage, hoge of zeer hoge archeologische waarde. Voor het onderzoeksgebied zijn landelijke, provinciale en gemeentelijke kennis- en beleidskaarten geraadpleegd.

4.1.1 Archeologiebeleid

Het plangebied ligt volgens het vigerend Bestemmingsplan (Buitengebied Woudenberg Geconsolideerd⁵) in drie verschillende beleidszones: Waarde – Archeologie 2, 3 en 4 (zie afbeelding 4.1). Onder meer bouwwerken groter dan respectievelijk 100 m², 1.000 m² en 500 m² of dieper dan respectievelijk 40 cm, 50 cm en 40 cm beneden maaiveld zijn, hieraan voorafgaand, archeologisch onderzoeksplichtig gesteld door de gemeente.⁶ Voorgenoemde diepten gelden ook voor grondbewerkingen (graven maar ook het rooien van stobben).

Bij de realisatie van het hoofdgebouw met onderkeldering, het aanleggen van het riool (en naar verwachting ook de overige kabels en leidingen), de aanleg van de parkeervakken (binnen Waarde – archeologie 4) zullen de voorgenoemde grenzen overschrijden. Wellicht is dat ook het geval bij de aanleg van de kunstgrasveldjes.

De aanleg van de weg (ca. 32 cm -mv) en paden (ca. 32 cm -mv), de tegelverharding bij de kampeerplekken (ca. 30 cm -mv) en overige terreininrichting als speeltoestellen en dergelijke zullen de voorgenoemde grenzen vermoedelijk niet gaan overschreden worden. Voorgenoemde maten zijn overgenomen uit de 'globale kostenraming' voor dit project.⁷

Afbeelding 4.1: Uitsnede bestemmingsplankaart met in blauw kader de ligging van het plangebied.

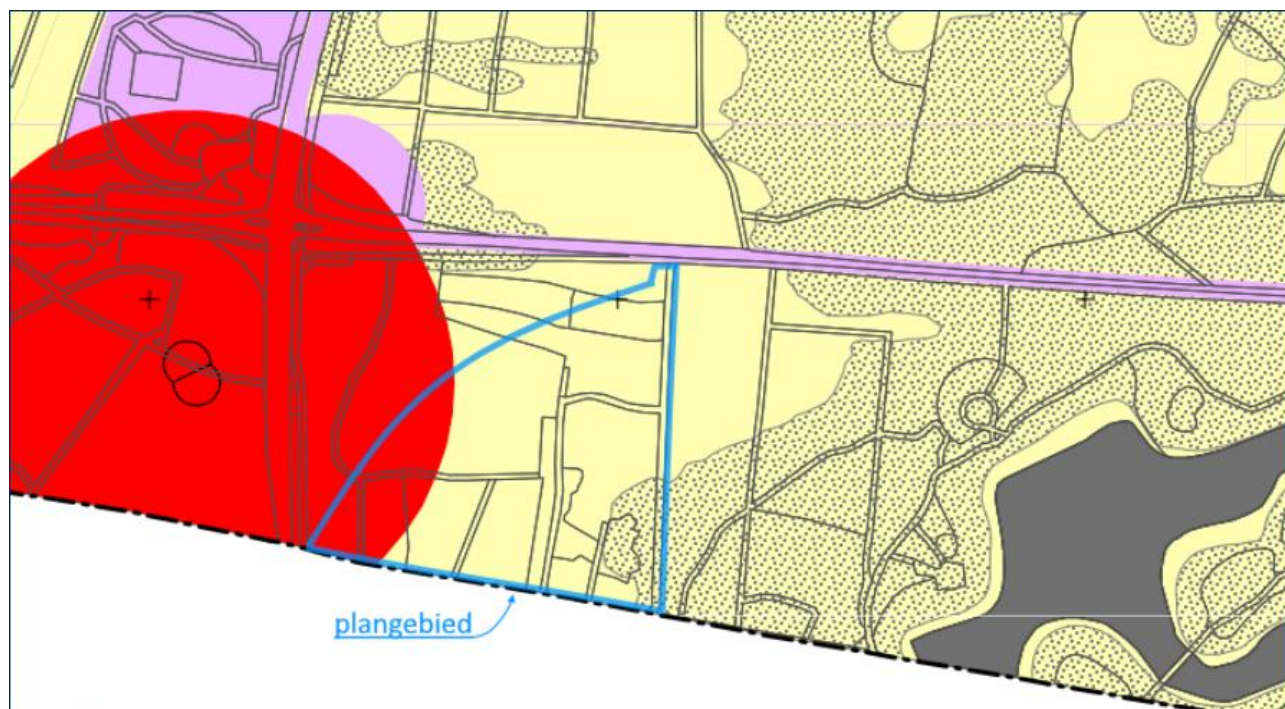
Bron: ruimtelijkeplannen.nl

⁵ NL.IMRO.0351.BP2014bgbconsol-gc01 b. Ook in de andere lokaal geldende bestemmingsplannen (bijvoorbeeld Buitengebied, herziening hek henschotermeer 2019) geldt eenzelfde beleidsregiem en waardering als in het Bestemmingplan Buitengebied Geconsolideerd.

⁶ Waarde archeologie 2 = artikel 26, Waarde archeologie 3 = artikel 27 en Waarde archeologie 4 = artikel 28.

⁷ Project: Terreininrichting Henschotermeer te Woudenberg | Opdrachtgever: TBVA | Onderdeel: Globale kostenraming.

De archeologische beleidsadvieskaart archeologie van de gemeente Woudenberg komt grotendeels overeen met het archeologiebeleid uit het Bestemmingsplan wat betreft de oppervlakten, niet wat betreft de dieptes. Binnen het plangebied wordt volgens deze beleidsadvieskaart geadviseerd om bodemingrepen dieper dan 30 cm -mv (i.p.v. 40 of 50 cm) te vermijden. De rode zone betreft een attentiezone rondom een aantal grafheuvels (daterend vanaf het Laat Neolithicum) die daar liggen. Ook de provinciale weg (N224) betreft volgens deze kaart een cultuurhistorisch element (historische weg). Parallel daaraan liggen in het noordelijk deel van het terrein volgens het kaartbeeld van de AHN mogelijke karresporen, zie eerder § 3.2. en afbeelding 3.3.

Kaartbijlage 5

Gemeente Woudenberg

Archeologische beleidsadvieskaart met voorschriften ten behoeve van de Archeologische MonumentenZorg
RAAP-rapport 2117, schaal 1:10.000

legenda

Archeologisch Waardevol Gebied (AWG)

AWG2 : - overige AMK-terreinen (niet wettelijk beschermd) met attentiezone

AWG3 : cultuurhistorische elementen:
- historische wegen (Middeleeuwen en ouder)
- ontginningssassen
- historische boerderijplaatsen
- landgoederen
- Grebbelinie
- ontginningssassen
- historische boerderijplaatsen
- landgoederen
- Grebbelinie

Archeologisch Waardevol Verwachtingsgebied (AWV)

AWV2 : - zones met een middelhoge archeologische verwachting

AWV4 : - gebieden met een onbekende archeologische verwachting (t.g.v. afdekking door stuifduinen)

AWV6 : - verstoord tot onder het archeologische niveau

beleidsadvies

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: voorafgaand aan ruimtelijke planvorming is archeologisch onderzoek noodzakelijk. Rond een aantal AMK-terreinen geldt een attentiezone. In deze attentiezones is bij bodemverstoringen groter dan 100 m² voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 100 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 1000 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 500 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

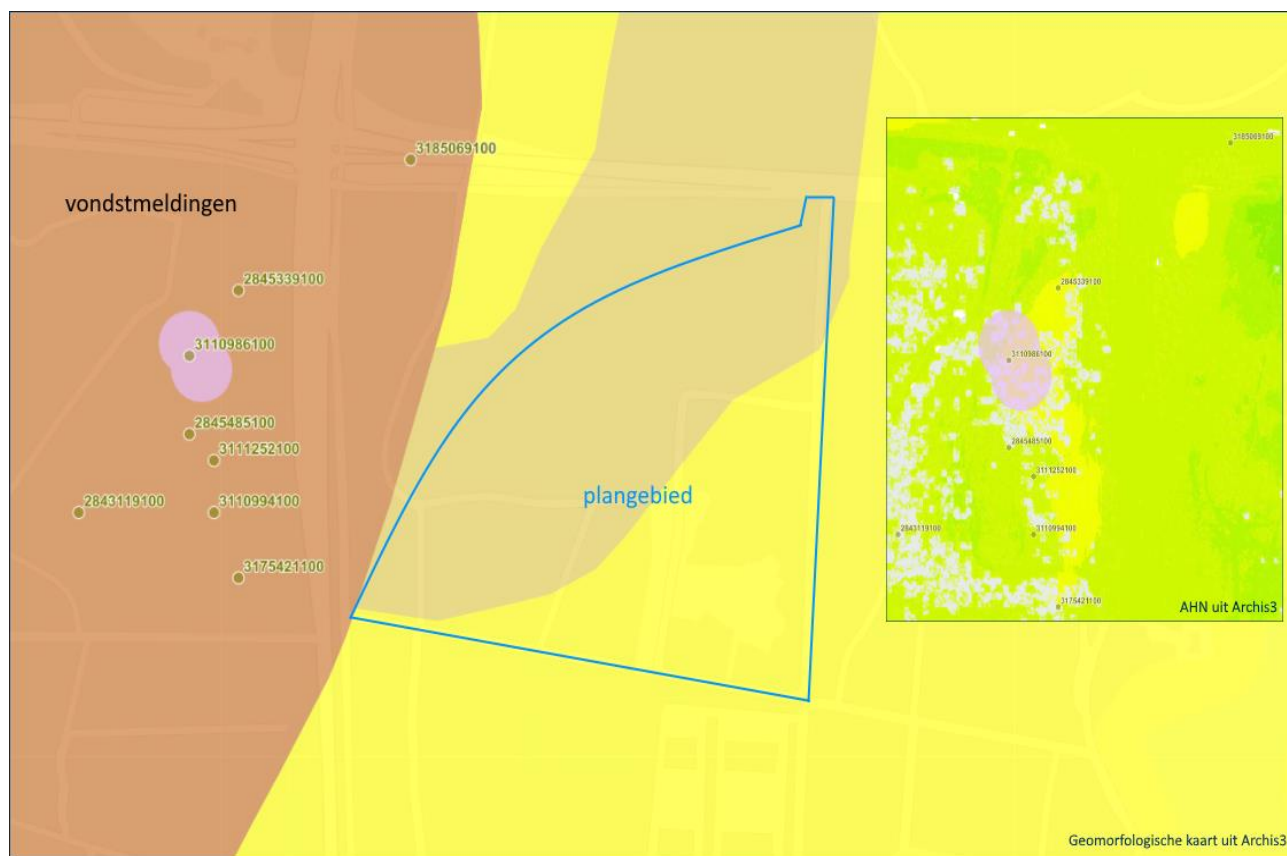
geen archeologisch onderzoek noodzakelijk

Afbeelding 4.2: Uitsnede archeologische beleidsadvieskaart gemeente Woudenberg.

Bron: Gemeente Woudenberg (via de ODRU)

4.1.2 Archeologische vondstlocaties

Binnen het plangebied zijn geen vondstmeldingen gedaan in het informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (archis3). Binnen het ruimere onderzoeksgebied daaromheen zijn wel vondstmeldingen gedaan (afbeelding 4.3). In onderstaande tabel (4.1) staan deze vondstmeldingen met een toelichting vermeld.

Afbeelding 4.3: Monumenten en vondstlocaties in archis3 op de geomorfologische kaart. Inzet betreft de AHN (uit archis3).

Tabel 4.1: Vondstmeldingen uit Archis3

Vondstlocatie	Datering	Complextype	Opmerkingen
3185069100	middeleeuwen	hoeve	D. Eilander concludeert na bronnenonderzoek, dat de kort na 1131 gebouwde hoeve 'De Hof' (Dekker 123) een van de veertig middeleeuwse ontginningshoeven van monniken is geweest. De hoeve komt voor in bronnen van 1200 en 1240. De omwalling wordt expliciet in een later gerechtelijk stuk genoemd. De omwalling aan de noord- en zuidzijde is nog aanwezig, zie ook de AHN § 3.2 en afbeelding 3.3. Ook zouden hier vroegmiddeleeuwse akkers onder een stuifzandlaag liggen.
2845339100	Laat Neolithicum - IJzertijd	grafheuvel en ophogingslaag	Grafheuvel van 6 m Ø en ca. 0,45 m hoog
3110986100	Laat Neolithicum - IJzertijd	grafheuvel en ophogingslaag	Betreft een AMK-terrein. Grafheuvel van 24 m Ø en 1,5 m hoog
2845485100	-	"grafheuvel"	Uit proefsleufonderzoek blijkt dat de vermeende grafheuvel een natuurlijke verhoging is. Derhalve is dit terrein afgevoerd van de AMK.
3111252100	-	"grafheuvel"	idem
3110994100	-	"grafheuvel"	idem
3175421100	-	"ophogingslaag"	idem
2843119100	Neolithicum - middeleeuwen	cultuurlaag	Oude woongrond met een hoog fosforgehalte. Geconstateerd door Staatsbosbeheer in 1959.

In de nabijheid van het plangebied liggen dus een aantal grafheuvelds en een oude ontginningshoeve. Binnen het plangebied kunnen daartoe hieraan gerelateerde waarden worden verwacht. Opvallend is echter dat voorgenoemde (vondst)meldingen alle zijn gedaan op de relatieve hoogte (rug) in het landschap en op de

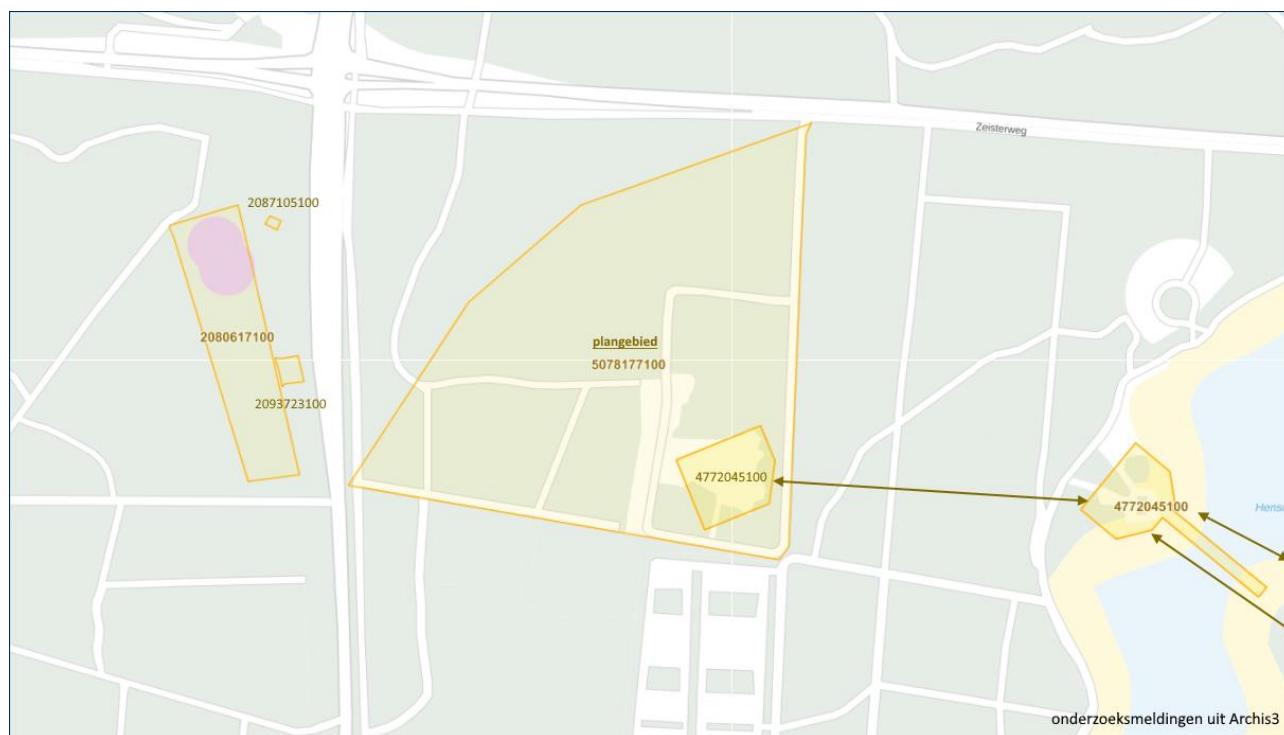
daluitspoelingswaaierafzettingen (zie ook de inzet van het AHN op afbeelding 4.3). Binnen het kadastrale perceel van het plangebied liggen ook enkele hoogtes (bulten) waarop soortgelijke sporen verwacht zouden kunnen worden. Deze sporen of cultuurlagen kunnen daarbij ook (deels) zijn overstoven met stuifduinen zoals bij de oude hoeve ten noorden (in het tracé van de N224) het geval blijkt. Dat kan een mogelijke verklaring zijn voor de afwezigheid van vondstmeldingen in het duinvaaggronden of landduinengebied (zie eerder).

4.1.3 Onderzoeksmeldingen

Binnen het plangebied staat een onderzoeksmelding vermeld. Het betreft een onderzoek (4772045100) van Bureau voor Archeologie uit 2020 dat nog niet is afgerond en/of is afgemeld in archis3. Binnen dit onderzoek wordt gekeken naar meerdere onderzoeksgebieden in het gebied rond het Henschotermeer. Meer informatie ontbreekt in archis3. De andere drie onderzoeksmeldingen betreffen onderzoeken van Vestigia uit 2005 binnen het project 'Herwaardering AMK-terreinen' waarbij onderzoek is gedaan naar de 'grafheuvels' in dit gebied.

Tabel 4.2: onderzoeksmeldingen in archis3

zaak-ID	Jaar	Afstand	Uitvoerder	Soort onderzoek	Toelichting en evt. advies
4772045100	2020	0	Bureau voor Archeologie	bureauonderzoek	De Heygraeff 2a Henschotermeer
2080617100	2005	50 m	Vestigia	booronderzoek	Herwaardering AMK-terreinen
2093723100	2005	50 m	Vestigia	booronderzoek	Herwaardering AMK-terreinen, op te waarden grafheuvel
2087105100	2005	150 m	Vestigia	booronderzoek	Herwaardering AMK-terreinen, op te waarden grafheuvel

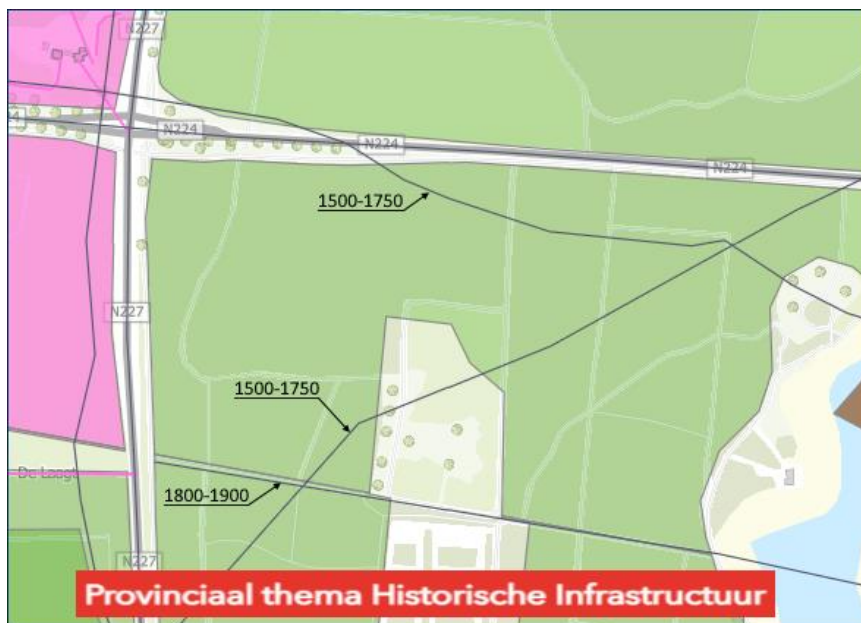

Afbeelding 4.4: Onderzoeksmeldingen in archis3 ter hoogte van het plangebied.

4.2 Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht (CHAT)

Raadpleging van de (digitale) cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht levert voor het plangebied enkele aanvullende gegevens op. Op de kaart van de Historische Infrastructuur worden binnen het plangebied enkele oude verdwenen zandwegen weergegeven. De eerder genoemde karresporen (bijvoorbeeld bij AHN) in bijvoorbeeld de noordoostelijke hoek van het plangebied lijken te kunnen worden gerelateerd aan de hierin vermelde verdwenen historische wegen uit de periode 1500-1750. Ter hoogte van de N224 betreft het een belangrijke middeleeuwse route over de Utrechtse Heuvelrug.

In Tastbare Tijd werden voor het plangebied geen direct relevante aanvullingen op andere bronnen gevonden. Ook daarin staat de hoeve (onder de N224) vermeld en de middeleeuwse ontginningen in het gebied.

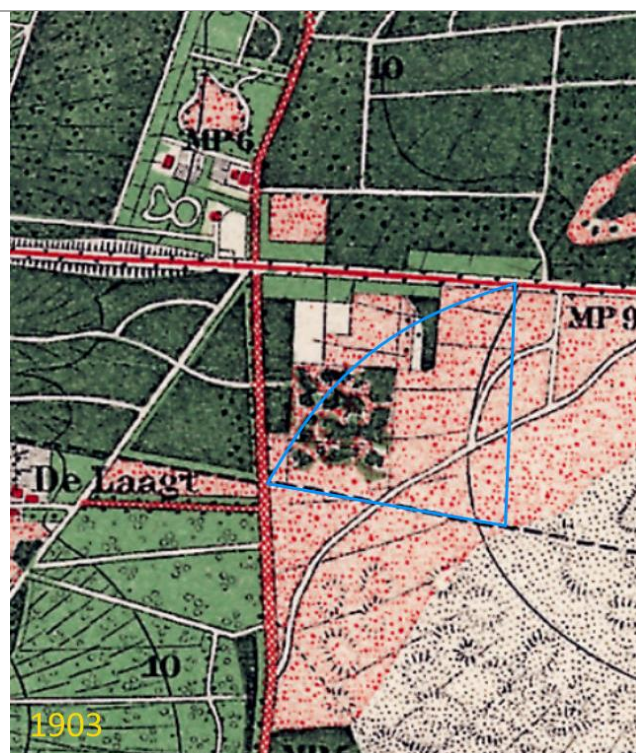
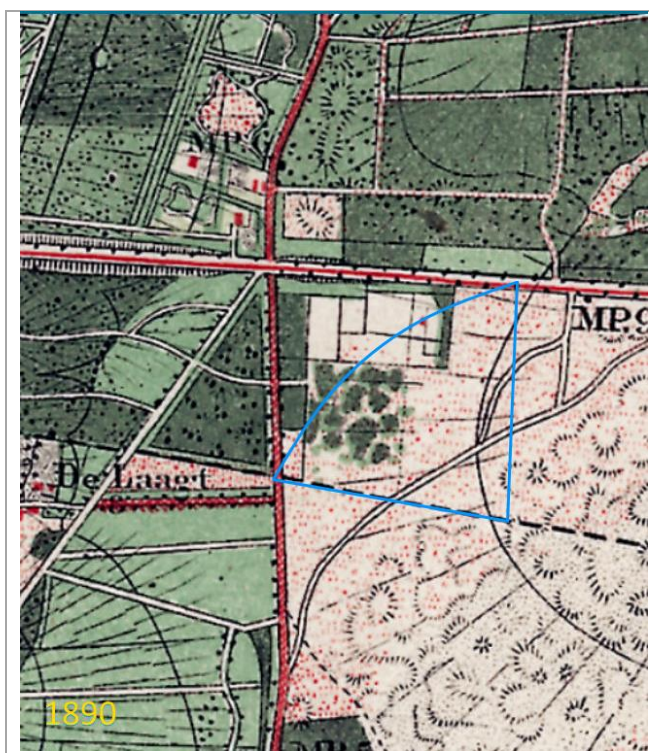
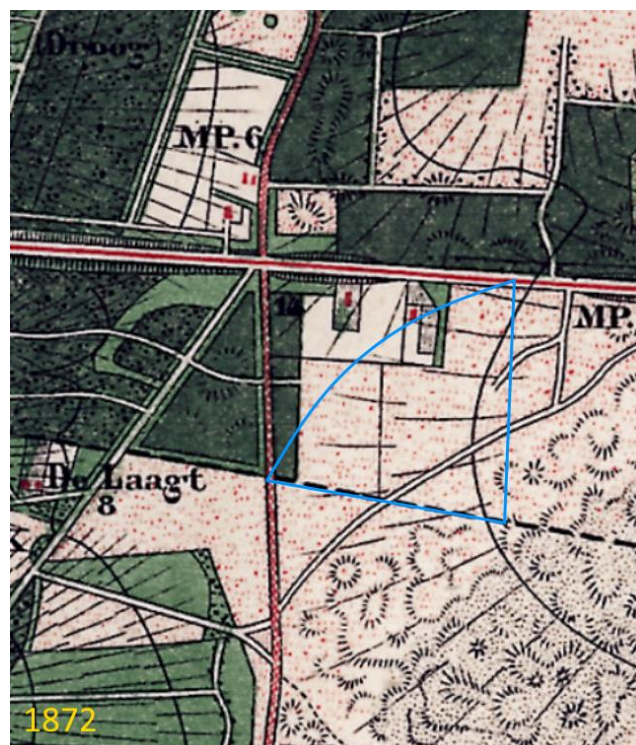
Afbeelding 4.5: Uitsnede provinciale kaart Historische Infrastructuur met daarop in lijnen aangegeven de tracés van de (verdwenen) historische wegen.

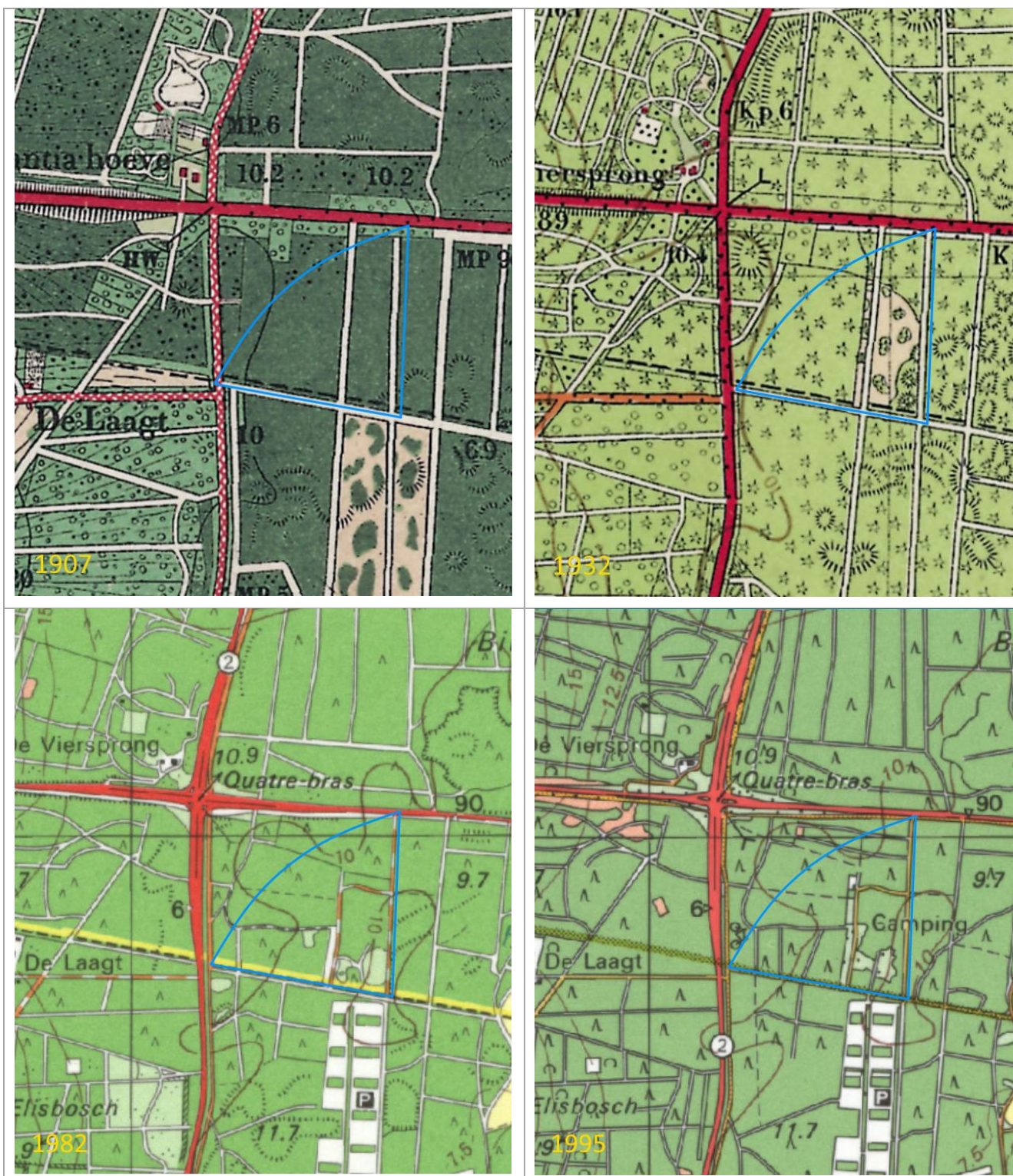
4.3 Cultuurhistorie en historisch-geografie

Raadpleging van oude topografische kaarten⁸ toont dat het plangebied in het midden van de negentiende eeuw deel uitmaakte van een groot heidegebied, zie afbeeldingenreeks 4.6. Het wegenpatroon met afsnijdingen en uitwijk- of parallelpaden is in die periode uitgebreider dan tegenwoordig het geval is. In het noordelijk deel van kadastrale perceel waar het plangebied deel van uitmaakt, staat vermoedelijk een kleine akker (rechthoek) ingetekend. Op het kaartbeeld uit 1872 staan daar twee erven met bebouwing ingetekend. Het plangebied is dan nog grotendeels heide. Op de kaart uit 1890 is het linker erf niet meer weergegeven en het plangebied raakt gedeeltelijk bebost (bosschages). Op de kaart uit 1903 is ook de andere bebouwing of erf niet meer bebouwd. In 1907 is het plangebied geheel beplant met nieuw ingericht productiebos. De oude bochtafsnijdingen in het wegennet staan dan ook niet meer op de kaart. Op de kaart uit 1932 staat vervolgens binnen een gedeelte van het plangebied een klein stuk heide (of grasveldje) ingetekend. In 1952 verschijnt overigens voor het eerst het Henschotermeer op de kaart. In 1982 staat het gebied ter hoogte van het toekomstige hoofdgebouw ingetekend als een grasveld met paden hetgeen een recreatieve functie doet vermoeden, ten zuiden daarvan verschijnen vele parkeervelden voor de recreatieplas. In 1995 staat er op deze locatie op de kaarten een camping (Den Treek) aangegeven.

Volgens de Verstoringsbronnenkaart van de RCE hebben hier geen (omvangrijke) vergravingen, egalisaties of ruilverkavelingswerkzaamheden plaatsgevonden in dit gebied.

⁸ Op topotijdreis

Afbeeldingenreeks 4.6: Het plangebied (in blauw kader) gedurende de laatste anderhalve eeuw op topografische kaarten.
Bron: toptijdreis.nl

4.4 Archeologische verwachting

Het uitgevoerde onderzoek heeft geresulteerd in de volgende gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Op basis van de landschappelijke gegevens, vondstlocaties en onderzoeken in de directe omgeving en binnen vergelijkbare geologische condities kan worden gesteld dat voor het plangebied in relatie tot de geplande ingreep een reële verwachting geldt op het kunnen voorkomen en daarmee verstoren van archeologische waarden. Binnen het plangebied kunnen sporen gerelateerd aan grafheuvels (vanaf het Laat

Neolithicum) worden verwacht. Deze worden met name verwacht op de (eertijdse) relatief hogere gronden binnen het gebied. Deze gronden liggen echter met name langs de westelijke en noordelijke rand van het kadastrale perceel. De sporen kunnen direct onder de geroerde toplaag worden verwacht tot in de top van de C-horizont (stuwwalafzettingen of dekzanden, niet zijnde stuifduinen). De sporen kunnen bestaan uit grafheuvels, greppels, graven, bewoningssporen en een breed scala van resten uit de materiele cultuur. De conservering zal vermoedelijk slecht zijn gezien de droge bodemcondities. Grafheuvels kunnen zijn afgetopt door latere bodemverstoringen (bosbouw, ontginningen en landbouwactiviteiten).

Ook kunnen sporen van middeleeuwse ontginningen en hoeves (erven) worden verwacht in dit gebied. Deze kunnen zijn overstoven door stuifduinen. De sporen kunnen bestaan uit akkerlagen, sporen van landgebruik en bewoningssporen naast een breed scala van resten uit de materiele cultuur. Ook voor deze sporen geldt, ondanks dat deze recenter van aard zijn, een vermoedelijke slechte conservering door de droge bodemcondities en latere bodemverstoringen.

Parallel aan de provinciale wegen en kruisend door het gehele gebied kunnen sporen van (verdwenen) historische wegen en paden worden verwacht. Uit meer recente tijden (19^e en 20^e eeuw) kunnen wellicht sporen van bosbouw en recreatie worden verwacht.

Ter hoogte van de oude erven langs de noordelijke rand van het kadastrale perceel (de middeleeuwse hoeve onder N224 waarvan nog wallen in het landschap liggen en de twee erven uit het laatste kwart van de negentiende eeuw) worden niet verstoord met de voorgenomen ingrepen.

Resten uit de overige perioden worden niet direct verwacht maar zijn ook niet uit te sluiten. Uit het mesolithicum zouden eventueel sporen verwacht kunnen worden op met name de dekzandruggen.

Bovengenoemde archeologische waarden worden mogelijk bedreigd ter hoogte van de geplande ingrepen ten behoeve van de realisatie van het beoogde hoofdgebouw (met kelder en recreatieplein), de riolering en de zuidelijke parkeervakken langs de rijbaan (naar de N224). Ter hoogte van de sportvelden zal dat geval zijn indien deze verdiept worden aangelegd, in plaats van op een talud / ophoging, dan kunnen ook daar mogelijk archeologische waarden worden verstoord. De overige ingrepen blijven (volgens beoordeeld ontwerpplan) binnen de geroerde en/of vrijgestelde toplaag / bouwvoor.

5 Evaluatie en advies

5.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen de onderzoeksvragen als volgt beantwoord worden:

1 Wat is de natuurlijke bodemopbouw van het plangebied?

Antwoord: Binnen het plangebied komen volgens de Bodemkaart Holtpodzolgronden bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand voor. Nabij (en wellicht ook ten dele binnen het plangebied) komen duinvaaggronden / stuifduinen en grofzandige afzettingen voor.

2 Welke natuurlijke formatieprocessen hebben een rol gespeeld in het plangebied?

Antwoord: Het plangebied is gelegen binnen het stuwwallenlandschap van de Utrechtse Heuvelrug. Dit landschap is in de basis gevormd gedurende de voorlaatste IJstijd, het Saalien. In de warme periode van het Eemien en de daaropvolgende koude periode van het Weichselien (de laatste IJstijd) zijn deze stuwwalafzettingen verder geërodeerd maar ook, met name in de laatste periode van het Weichselien, zijn hier dekzanden afgezet, de zogenoemde gordeldekzanden. In meer recente (historische) tijden van het Holoceen zijn er zandverstuivingen opgetreden, vaak veroorzaakt door de mens, die oude niveaus (met eventuele bewoningssporen) kunnen hebben afgedekt.

3 Wat is het historisch landgebruik van het plangebied geweest?

Antwoord: Op basis van geraadpleegde topografische kaarten maakte het plangebied deel uit of lag er binnen het plangebied in de laatste anderhalve eeuw het volgende: heidegebied, deels akkers, kortstondig waren er een tweetal erven, bosschages, productiebos (naaldbout), paden en wegen en een camping met grasvelden. Mogelijk dat een deel van het plangebied toebehoorde aan de oude hoeve die ergens onder het tracé van de N224 zou hebben gelegen en waarvan thans nog wallen te zien zouden zijn. Mogelijk bevinden of bevonden zich binnen het plangebied ook prehistorische grafheuvels, hoewel deze fenomenen in de regel op ruggen of flanken van hoogten liggen. Op basis van het AHN bevindt een groot deel van het plangebied zich juist in een laagte, op de noordwestelijke hoek van het kadastrale perceel waar het plangebied deel van uit maakt na. Daar staan geen ingrepen gepland binnen onderhavig plan.

4 Welke culturele formatieprocessen hebben een rol gespeeld in het plangebied?

Antwoord: Zie bovenstaande antwoord; heide, productiebos, akkers en zandverstuivingen.

5 Is binnen het plangebied sprake van verstoringen, zo ja, wat is de aard en omvang hiervan?

Antwoord: Binnen het plangebied zijn er verstoringen in de vorm van de infrastructuur (van paden tot kabels en leidingen). Ter hoogte van de akkers / erven zal de toplaag / bouwvoor ook geroerd zijn. Ter hoogte van de voormalige camping zal de toplaag ook zijn geroerd. De bosbouw zal ook sporen hebben nagelaten (in de toplaag). Er zijn geen aanwijzingen uit het bureauonderzoek naar voren gekomen die wijzen op diepgaande of omvangrijke bodemverstoringen (afgravingen o.i.d.).

6 Welke gegevens met betrekking tot archeologische waarden zijn binnen het plangebied bekend?

Antwoord: zie bureauonderzoek. Binnen het plangebied staan nog geen vondsten gemeld.

7 Wat is de archeologische verwachting voor het plangebied?

Antwoord: zie paragraaf 4.4

5.2 Advies

Op basis van de resultaten van het voorgaande bureauonderzoek wordt geadviseerd om ter hoogte van het beoogde hoofdgebouw en recreatieplein, de geplande sportvelden (indien verdiept aangelegd) en (parallel aan) de rijbaan, parkeervakken en riooltracé (richting N224) een inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen uit te voeren. Daarbij dient de bodemopbouw in kaart te worden gebracht waarbij gelet wordt op het voorkomen van akkerlagen (ook onder stuifzand) of eventuele afgedekte bodems die zouden kunnen wijzen op grafheuvels of potentiële sporenniveaus.

Binnen de rest van het plangebied wordt geen inventariserend veldonderzoek door middel van boringen geadviseerd maar wel om een veldkartering ('een visuele archeologische inspectieronde') uit te gaan voeren om eventuele afwijkingen die zouden kunnen wijzen op grafheuvels, oude wegen en wallen in kaart te brengen.

Op basis van de resultaten van voorgenoemde onderzoeken kunnen eventuele noodzakelijk geachte vervolgstappen worden bepaald.

Procedure

Bovenstaand advies dient ter beoordeling voorgelegd te worden aan de bevoegde overheid, de gemeente Woudenberg. Het bevoegd gezag beslist over de aard en invulling van eventueel vervolgonderzoek. In afwachting van dat selectiebesluit mag men nog niet starten met de bodemverstorende activiteiten.

Literatuur en bronnen

Literatuur

Blijdenstijn, R. 2015. *Tastbare Tijd 2.0*. Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht. Utrecht

Boshoven, E.H., G.H. de Boer & D. Bekius, 2010. *Gemeenten Renswoude en Woudenberg. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart*. RAAP-rapport 2117. RAAP Archeologische Adviesbureau B.V. Weesp.

Centraal College van Deskundigen, 2018. *BRL SIKB 4000 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1*. SIKB, Gouda.

Databases, kaartmateriaal en websites

Actueel Hoogtebestand Nederland (viewer)

Alterra, 2014. *BRO Bodemkaart van Nederland 1:50.000 (Atom)*. Wageningen Environmental Research (Alterra), Wageningen.

Alterra, 2017. *BRO Geomorfologische kaart 1:50.000 (Atom)*. Wageningen Environmental Research (Alterra), Wageningen.

Archis3 (AMK, onderzoeksmeldingen en vondstlocaties)

Bodemdata.nl

Buro Noord en TBVA – projectgegevens

Cultuurhistorische atlas Utrecht - geo-point.provincie-utrecht.nl/apps/utrecht::cultuurhistorische-atlas-/explore

DINOloket.nl

Gemeente Woudenberg (via de ODRU); de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart.

Kadaster – KLIC en topotijdreis.nl (oude topografische kaarten)

PDOK.nl – luchtfoto en kadastrale gegevens

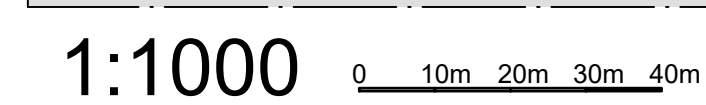
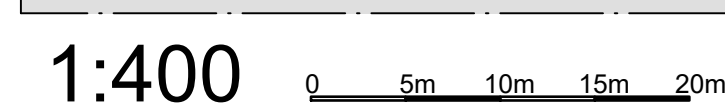
RCE - www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/bronnen-en-kaarten/overzicht/verstoringsbronnenkaart

Ruimtelijkeplannen.nl – bestemmingsplannen en vigerend archeologiebeleid

Bijlage 1: Overzicht archeologische perioden

(deel-/sub)Periode	Afkorting	Alternatieve naam	Begin	Eind
Nieuwe Tijd				
Nieuwe Tijd C	NTC	Late Nieuwe Tijd	1850 n.Chr.	heden
Nieuwe Tijd B	NTB	Midden-Nieuwe Tijd	1650 n.Chr.	1850 n.Chr.
Nieuwe Tijd A	NTA	Vroege Nieuwe Tijd	1500 n.Chr.	1650 n.Chr.
Middeleeuwen				
Late Middeleeuwen B	LMEB	Late Middeleeuwen	1250 n.Chr.	1500 n.Chr.
Late Middeleeuwen A	LMEA	Volle Middeleeuwen	1050 n.Chr.	1250 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen D	VMED	Ottonse Tijd	900 n.Chr.	1050 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen C	VMEC	Karolingische Tijd	725 n.Chr.	900 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen B	VMEB	Merovingische Tijd	525 n.Chr.	725 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen A	VMEA	Merovingische Tijd	450 n.Chr.	525 n.Chr.
Romeinse Tijd				
Laat-Romeinse Tijd B	ROMLB		350 n.Chr.	450 n.Chr.
Laat-Romeinse Tijd A	ROMLA		270 n.Chr.	350 n.Chr.
Midden-Romeinse Tijd B	ROMMB		150 n.Chr.	270 n.Chr.
Midden-Romeinse Tijd A	ROMMA		70 n.Chr.	150 n.Chr.
Vroeg-Romeinse Tijd B	ROMVB		25 n.Chr.	70 n.Chr.
Vroeg-Romeinse Tijd A	ROMVA		12 v.Chr.	25 n.Chr.
IJzertijd				
Late IJzertijd	IJZL		250 v.Chr.	12 v.Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM		500 v.Chr.	250 v.Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV		800 v.Chr.	500 v.Chr.
Bronstijd				
Late Bronstijd	BRONSL		1100 v.Chr.	800 v.Chr.
Midden-Bronstijd B	BRONSMB		1500 v.Chr.	1100 v.Chr.
Midden-Bronstijd A	BRONSMA		1800 v.Chr.	1500 v.Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV		2000 v.Chr.	1800 v.Chr.
Neolithicum				
Laat-Neolithicum B	NEOLB		2450 v.Chr.	2000 v.Chr.
Laat-Neolithicum A	NEOLA		2850 v.Chr.	2450 v.Chr.
Midden-Neolithicum B	NEOMB		3400 v.Chr.	2850 v.Chr.
Midden-Neolithicum A	NEOMA		4200 v.Chr.	3400 v.Chr.
Vroeg-Neolithicum B	NEOVb		4900 v.Chr.	4200 v.Chr.
Vroeg-Neolithicum A	NEOVA		5300 v.Chr.	4900 v.Chr.
Mesolithicum				
Laat-Mesolithicum	MESOL		6450 v.Chr.	4900 v.Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM		7100 v.Chr.	6450 v.Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV		8800 v.Chr.	7100 v.Chr.
Paleolithicum				
Laat-Paleolithicum B	PALEOLB		18.000 BP	8.800 v.Chr.
Laat-Paleolithicum A	PALEOLA		35.000 BP	18.000 BP
Midden-Paleolithicum	PALEOM		300.000 BP	35.000 BP
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV		-	300.000 BP

Bijlage 2: Ontwerptekeningen

 TBVA vastgoed advies
Maarsbergseweg 2 | 3931 JH Woudenberg
www.tbva.nl | 033-258.44.27 | info@tbva.nl